THE DAILY HEBREW JOURNAL
H. WINBERG, President, Gen. Mgr. H. HIRSH, Editor
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
PUBLISHED BY
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —
67 Elizabeth Street Telephone Main 4582
SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.
Entered as Second Class Mail Matter at G.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd. 1913

דער ריכטער ווערט געגנומען אויף זיכער

אין אונזער פרייטאג־דיגער אויסגאבע, האבן מיר צווישען די נייעם געמעלדעט א געשיכטע מיט צוויי אידישע בעלי־דין, וועמען דער קריסטליכער ריכטער פון דיטרויזשען־קאורט האט אבגעשיקט צו א רב.

געקומען איז עס צוליעב דעם, ווייל איינער פון די צוויי אידין, האט געמאכט גלייבען דעם ריכטער, אז דעם אנגעקלאגטענס עדות וואלטען קיינמאל ניט געשוואָרען פאר א אידישען רב אויף דאס וואס זיי האבען גע־שוואָרען אין קאורט.

אין אנדערע ווערטער הייסט עס, אז א איד האט געגעבען צו פער־שטעהן דעם קריסטליכען ריכטער, אז עטליכע אנדערע אידין שווערען פאלש, ווייענדיג אז זיי שווערען פאלש, זיי טהוען עס אבער, ווייל זיי האלטען ניט די שבועה אין קאורט פאר א ריכטיגער שבועה, והראיה, פאר א אידישען רב, וואלטען זיי אויף דאס וואס זיי זאגען קיינמאל ניט גע־שוואָרען.

אזוי האט עס געמיינט און אזוי האט עס דער ריכטער פערשטאנען, ער האט אפען ערקלערהרט אין קאורט, אז פון אזעלכע האנדלונגען פער־שטארקט זיך זיין פערדאכט אז די אידען טאהר מען ניט גלייבען אונטער א שבועה אין קאורט.

עס וואלט געווען לעכערליך צו מיסר'ן אזא סארט אידען וועלכער ברענגט ארויף אויף דער גאנצער אידישער בעפעלקערונג אזא מיאוס'ען כלבול פון פאלש־שווערען; אזא איד בעלאנגט ניט צו יענע מענשען אויף וועמען שטראָף־רייד קענען ווירקען; אזא איד איז קיין איד ניט, און אויך קיין מענש ניט.

א איד וועלכער ערלייבט זיך צו פערשמוצען אלע אידען און א גערייכט הויז, איז א נידערטרעכטיגער אונמענש, וועלכער וועט זיך ניט אבשטעלען פאר קיין שום פערברעכען וועגען עס האנדעלט זיך וועגען זיינע א פאאר סענט, אדער אפילו יענעמס א פאאר סענט, וואס דער אונמענש דענקט, אז זיי קענען ווערען זיינע. פון אזא מיאוסען נפש איז דערייבער אין גאנצען אב־גערעדט, ער איז אן איינפאכער עזכר ישראל, א פערדעטהער, עס איז א קרעין, א מכה אויף דעם אידישען קערפער, איינע פון יענע פיעלע מכות, וואס האבען זיך צו אונז צוגעקלעפט דורך דער צייט וואס מיר וואלגערען זיך ארום אין דעם שמוציגען לאנגען גלות.

דאס איז אמת א פערדרוס, אבער אזא איינער צו וועלכען מיר זע־גען שוין צוגעוואהנט געווארען; מיר אידען קענען שוין דיעזע צרה אינ־זערע אין מיר ווערען ניט פון איהר ניט איבעראשט.

וואס אונז דארף פערדריסען פיעל מעהרער און פיעל שמערצליכער, איז דער פאקט, וואס אזעלכע באנדיטען האבען א זיירקונג אויף די ריכטער און וואס די ריכטער לאזען זיך פון זיי פערפיהרען.

די היגע ריכטער ווייסען נאך ניט, אז דאס איז אן אלטער אידישער שפיצעל מיט וועלכען היימישע זשוליקעס פלעגען זיך בענוצען אין אלע קאורטס פון אייראפא ווען זיי האבען זיך פראצעסירט מיט אנשטענדיגע אידען.

דער אידישער זשוליק וועלכער זוכט צו פסל'ן דאס עדות זאגען פון זיין געגנער, האט ניט קיין בעסערען מיטעל, ער האט ניט געקענט איס טראכטען קיין מעהר ווירקזאמען, קיין מעהר טייפלישען פלאן ווי טאקי גוד צו דערצעהלען דעם ניט־אידישען ריכטער א באבע־מעשה, אז א איד אנערקענט א שבועה נאר ביי א רב.

דער זשוליק טהוט עס נאך אויף א העכסט דראמאטישען שטייגער ער זאגט כלמרשט צו א געזייסע סומע אויף א צדקה אנשטאלט, אויב זיין געג־נער וועט שווערען אויף דאס וואס ער האט געזאגט ביי א אידישען רב.

ער זיים דער זשוליק, אז מען וועט זיין געגנער צו א רב ניט שיקען און אז ער וועט די פערשפראכענע סומע אויף צדקה ניט דארפען געבען, נור זיין דראמאטישער טאן און זיכערהייט מאכט די געווישנשטע ווירקונג אויף דעם ריכטער און אין די מעהרסטע פעלע קריגט דער זשוליק צוגעמשפט דאס וואס ער זוכט צו געווינען.

אזעלכע אידישע באנדיטען האבען אימער דעם טאלאנט צו נעהמען דעם קריסטליכען ריכטער אויף זיכער. זיי ווארפען אריין א גיפטיגע באמ־בע אין דער הארץ פון זייער געגנער און אין דער הארץ פון אלע אידען און זיי ערלייכען דערמיט זייער ציעל.

דער אידישער זשוליק שיסט דא צוויי האזען מיט איין שאס. ער פסול'ט זיין געגנערס עדות־זאגען און קריגט אריין דעם ריכטער אויף זיין אייגענער זייט. ער שפיעלט אזוי זיין ראליע. עס זאל אויסקוקען ווי ער אי. כלמרשט ארויס פון געדולד און ארויסגעפלאצט מיט א נאציאנאלען אידי־שען סוד.

„הער ריכטער! שרייט ער אויס דראמאטיש. זיי וויסען, אז דיע זער מאן דא, האט געשוואָרען פאלש, א סמן האסט, אז איך גיב כך וכך אויב ער וועט זאגען דאס וועלכע אונטער א שבועה ביי א רב".

דער ניט־אידישער ריכטער מיינט ווירקליך, אז ער האט דא דער־גאנגען א גוזאלדיגען סוד, דער איד האלט זיך ניט פערפליכטעט צו קיין שום שבועה אויסער צו דער שבועה ביי א רב אין ער פסקנט דערייבער צו לטובת דעם מאן, וועלכער האט איהם דעם גרויסען סוד ענטדעקט.

דער אמת איז, אז דער איד וואס זאגט א ליגען אין קאורט וועט נאך זאגען א גרעסערען ליגען ביים רב. דער זשוליק ווייס עס גאנץ גוט נור ער באפט פיש אין מוטנע וואסער. ער זאגט עס, ווייל ער ווייס, אז דער ריכ־טער, זייענדיג א קריסט און ניט קענענדיג דעם אידענס כאראקטער, וועט איהם גלייבען, אי דאס וואס ער בעגראבט דערמיט כל ישראל, איז ער דאך אויף דערויף א שמוציגער קערל און עס ארט איהם ניט.

עס איז דערייבער א גרויסער פערדרוס, וואס מאנכע היגע קריסט־ליכע ריכטער ווייסען נאך ניט פון דיעזען מיאוסען טריק, זיי לאזען זיך איינריידען פון אידישע זשוליקעס און ווערען פון זיי אבגענארט.

דער מאן וואס בעשמוצט זיין אייגען פאלק פאר עטליכע לומפיגע דאלער, דארף שוין דערמיט אליין ניט פערדיענען דעם רעספעקט פון דעם ריכטער און ער דארף זיך ניט צוהערען צו זיינע רייד, ליידער הערען זיך אבער די ריכטער צו, ווייל עס קוקט זיי אויס, אז דער אידישער פערראד מחזיר גיט זיי א „טיפ", ער דערצעהלט זיי כלמרשט א סוד, אז א איד שווערט נור אויף'ן אמת ביי א רב און ניט ביי א רב וועט ער שווערען אויף אלעס אין דער וועלט.

עס וואלט געווען העכסט ווינשענסווערטס אז אונזערע היגע ריכ־טער זאלען אויפגעקלעהרט ווערען פון פעראנטווארטליכע פערזאנען ווי די אמת'ע לאגע איז; מען דארף זיי בעקאנט מאכען מיט דיעזען אלטען שוויי־דעל וועלכער איז שוין פראקטיצירט געווארען פון אידישע זשוליקעס אין אלע לענדער פון גלות. מען דארף זיי דערצעהלען, אז דער סוד וועלכער ווערט זיי אנגעטרויעט פון מאנכע אידען, איז בלויז א מיטעל צו פערטומ־לען א מח און אז אין דער אמת'ן איז א אידענס שבועה איינס און דאס זעלבע סיי ביי א רב און סיי אין קאורט. דער עהרליכער איד זאגט דעם אמת אי־בעראל און דער ליגנער וועט שווערען אויף'ן שקר פאר צעהן הייליגע רבנים.

די היגע ריכטער דארפען זיך ניט לאזען נעהמען אויף זיכער מיט אזא אלטען שווינדלערישען דרעהדעל, וועלכער האט שוין גוט זיך א ווייסע בארד, זיי דארפען איינמאל פאר אלע מאל דערוויסען זיך דעם אמת, אז די שבועה אין קאורט איז פאר'ן אידען פונקט אזוי הייליג ווי די שבועה ביי א רב. אין דאס ווען א איד דערצעהלט זיי א באבע־מעשה, אז דאס איז ניט אזוי. זאלען זיי ווייסען, אז ער אליין איז דער ליגנער. ער אליין איז דער שווינדלער, איהם אליין טאהר מען ניט גלייבען. ווייל ניט נור זאגט ער צום ריכטער א מיאוסען ליגען, נור ער זוכט נאך צו מאכען דעם ריכטער פאר א נאר, אין ער לאכט זיך שפעטער איהם אין די הויפענס, אויב דער ריכטער לאזט זיך פיהרען פאר'ן נאז און גלייבט איהם טאקי.

א קענער'ער אידישע סטאטיסטיק

— 0 —

2

אויב א גוט בעארבייטע אידישע קענע־דער סטאטיסטיק איז אימער צו ווייניג, איז זי נאך פיעל וויכטיגער אינ'ם יעצ־טיגען מאמענט ווען דער אייראפעאישער מלחמה־קאנצערט פערניכטעט טויזענדער אידישע היימען.

דער אידישער ישוב אין קענערע וועל־כער איז גראנדיעז אויסגעוואקסען פאר די לעצטע 10—12 יאהר, דורכ'ן גרויסען אי־מיגראנטען־שטראם וועט פיעלייכט פער־פיעלפאכט ווערען אין א גרויסער מאס און עס איז דארום גלייכער שוין בעצייט טעם, אוועקצושטעלען אונזערע ידיעות וועגען דעם אויף א גוטער וויסענשאפט־ליך בעארבייטער סטאטיסטיק.

ווער אבער זאל עס שאפען?

וואלט זיך ביי די אומות העולם גע־האנדעלט וועגען דער זעלבער פראגע, וואלט זיך גאנץ לייכט אבגעזוכט דער מעצענאט אדער איינגינג פון זיי, וועלכע וואלטען געגעבען די פינאנציעלע מעגליכ־קייט פאר דעם עס דורכצופיהרען. ביי אונז אבער איז די זאך א גאנץ אנדערע.

די אידען זענען צופרידען וואס וועניגער מען דערמאנט זיי ווענען נא־ציאנאלע אידישע פראגען, און ווער שמועסט נאך וועגען פינאנסירען אועלכע אונטערנעהמונגען. זייער אידישקייט הייבט זיך אן און ענדיגט זיך מיט דער שוחל און ווייטער קיין טרעט.

שוין עטליכע מאָהל, ווי אועלכע בע־קאנטע אידישע פערזענליכקייטען ווי פראָ פעסאָר הורוויטש (יצחק אייזיק) און דר. זשיטלאָווסקי האבען דורך דער אידיש־אמעריקאנישער פרעסע אויפגעוועקט, ווי א דאנק דעם לעצטען אמעריקאנעס צענ־זוס פון 1910, וואלט געקאנט פאר עט־ליכע צעהנדליג טויזענד דאלאר, וואס עס דארף קאסטען דאס אויססארטירען פון די ענטפערס, געשאפען ווערען א אידישע סטאטיסטיק אין די פעראייניגטע שטאא־טען.

זייער רוף האט אבער הערווייל נאך קיין אבקלאנג ניט געפונען, און גאנץ ריכטיג האט דר. זשיטלאָווסקי בעמערקט אין איינעם פון זיינע ארטיקלען וועגען דיעזער פראגע, אז די אידיש־אמעריקא־נישע סטאטיסטיק געפינט זיך נאך דער־ווייל אין גלות צווישען די איבעריגע רע־גיערונגס־ארכיוון, און ווארט אויף איהר אויסלעזער.

דער רייכער שטאנד, וועלכער סובסי־דירט געוועהנליך אועלכע אונטערנעה־מונגען ביי די אומות העולם, וועט עס אבער ניט טהון און טהוט עס ניט ביי אונז.

ביי אונז וועלען זיי געפינען גענוג געלד פאר די יאנג מען קריסטשען אסא־סיאציאָן, פאטריאטישע פאנדס, און עהנליכע זאכען, אבער ניט פאר א אונ־טערנעהמונג, וואס שמעקט צופיעל מיט אידישען נאציאנאליזם.

מיר מוזען זיך דארום ווענדען צו אונזערע איינענע כוחות, צו די ברייטע אידישע פאלקס־מאסען, אז זיי זאלען זיין די פינאנסירער פון דיעזער אונטער־נעהמונג.

די נייע אידישע קולטור, וועלכע איז אויסגעוואקסען אין אזא פרעכטיגען בוים, איז פיליייכט געקומען צו דיעזען שטאנד, וואס זי האט געצויגען איהר גאנצע יניקה, פון די געזונטע אידישע פאלקס־מאסען, וועלכע זענען דער געזונטעסטער אידישער קלאס.

און וועלענדיג לעגען א יסוד פאר א גרינדליכער אידישער וויסענשאפט, מוז־זען מיר זיך אויף ווענדען צו זיי אין צו־קיינע אנדערע, ווייל נאר די אידישע מא־סען קענען פיהלען און פערשטעהן די נויטווענדיגקייט פון א ריכטיגער אויס־פארשונג פונ'ם אידישען לעבען.

די אידישע מאסען האבען גילאזען דעם „יוראאיזם־קולט" פאר אנדערע, אינטערעסירענדיג זיך מעהר מיט'ן לע־בעדיגען אידען, ווי מיט די יוריסטישע פשט'לעך און טהעאָלאגישע פארשונגען, מיט וועלכע די רייכע אינטעליגענץ צייכענט זיך אויס.

די אידישע מאסען קענען עס שאפען, אויב עס וואלטען זיך נאר געפונען די אינציאטארס פאר דעם.

* * *

ווי אזוי פיהרט מען עס דורך דער ווירקליכקייט?

דער שרייבער פון דיעזע שורות וואלט פארגעלעגט, אז אין אלע גרעסערע אי־דישע קענעדער ישובים זאלען געגרינדעט ווערען סטאטיסטישע פעראיינען, פון פערזאנען, וועלכע זענען פעראינטערע־סירט אין אזא אונטערנעהמונג.

די אלע פעראיינען וואלטען געביל־דעט א צענטראלען אידישען סטאטיסטי־שען פערבאנד, וועלכער וועט דיעזע אויפגאבע דורכפיהרען אין לעבען.

די פינאנציעלע זייט קען גערעקט ווערען דורך פערשידענע אונטערנעהמונ־גען, ווי יעהרליכע שטייער פון מיטגליד־ער־שאפט פריווילעגע בייטראגע און אנדערע קוועלען.

וועט זיך אזא פערבאנד גרינדען, וועט פיליייכט דיעזער ביישפיעל אויף נאך געפאלגט ווערען פון אונזערע אידישע מאסען און די שטאטען, און אויף דער־טען וועט דער יסוד געלעגט ווערען פאר א אידישער סטאטיסטיק.

א. רייניזיין.

ג. ב. אלע וועלכע זענען פעראינ־טערעסירט אין דער שאפונג פון א סטאָ־טיסטיק פון קענעדער אידען, זענען גע־בעטען צו שטעלען זיך אין שריפטליכער אדער פערזענליכער פערבינדונג אויף פאל־גענדען אדרעס:

„אידישער זשורנאל"
טאראנטא.

דער ביענשטאָק

אב. גאלדבערג, אין אן ארטיקעל וואס איז ערשיענען אין דער „וואהרהייט" פון דענסטאג באהויפטעט, דאס דייטש־לאנד איז פון תמיד אן ניט געווען קיין גרויסער מאדים אין הלכות דיפלאמאטיע וועהרענד ענגלאנד האט ארויסגעשטעלט דיפלאמאטען.

און, זאגט ער, טשעסטערטאן איז דארום אפשר גערעכט, ווען ער ערקלערט אז דייטשלאנד איז אין דער דאזיגער קריעג אונגליקליך דורכגעפאלען מיט איהר דיפלאמאטיע, ווייל נאך אין סאמע אנהויב האט זי פערלוירען איינעם פון איהרע פערבינדעטע — איטאליען, און צוגעקראָ־גען צוויי נייע שונאים — ענגלאנד און בעלגיען, און וואס איז נוגע דיא נייט־ראלע לענדער האט זי געגען זיך דאס שטארקע לאנד אמעריקא, וואו עס הערשט געגען איהר א שארפע שטימונג.

אין דער צייט אבער פון דער מלחמה האט דייטשלאנד א סך געלערענט אויף דיעזען געביעט און אויב, זאגט גאלדבערג, עס איז געווען ניט קיין גוטע דיפלאמאטיע צו פארלירען איטאליען, איז עס אבער געווען גוטע דיפלאמאטיע צו האלטען אי־טאליען אויסער דעם קריעג, אריינצוצי־הען טערקיי אין דעם קריעג און צו שאפען א בונד צווישען בולגאריען און דער טער־קיי, און צו האלטען רומעניען אויסער דער מלחמה און צו געווינען די פרייגד־שאפט פון די סקאנדינאווישע לענדער און די סימפאטיען פון פיעלע פון די זיך רעפובליקען אין אמעריקא.

* * *

אין לייט ארטיקעל פון מיטוואך, ער־קלערהרט די „וואהרהייט" דעם פאליטישען קריזיס אין גריעכענלאנד. אזוי ווי די פראגע איז איצט א וויכטיגע און אזוי ווי דער ענין איז אביסעלע פארפלאכטערט, וועלען מיר אויסארטירען די הויפט פונק־טען און מאכען דערפון א סארט רש"י, כדי צומאכען די זאך פשוט עס זאל זיין לייכט פאר'ן לעזער. מיט איין בליק פאר־שטעהן דאס ארטיקעל וועלכעס מיר וועל־לען דא — נאך דער ר"שי — ציטירען.

עלעאיטעריאס וועניצעלאס,

פרעמיער פון גריכענלאנד שוין 10 יאהר (פון 1905). ער איז א פריינד פון דיא „עלייעס". ער איז ראפיר, אז גריכענ־לאנד זאל אריינגעהן אין שותפות מיט די „עלייעס" נעגען דייטשלאנד. ער האט דארום איצט רעזיגנירט.

קאָנסטאנטין דער ערשטער.

קעניג פון גריכענלאנד שוין באלד 2 יאהר. אלט איז ער 47 יאהר. שוין 26 יאהר אז ער האט חתונה געהאט מיט פרינצעסין סאפיע דעם דייטשען קייזער'ס שוועסטער. ער איז דארום א פריינד פון דייטשלאנד: אז מען האט ליעב דאס וויב, האט מען ליעב דעם ווייב'ס משפחה.

גריכענלאנד און סערביען ביידע פער־איינינגט נעגען בולגאריען. כאטש סער־ביען איז א שכנה פון בולגאריען און צוויי שען גריכענלאנד און סערביען געפינט זיך טערקיי.

גריכענלאנד און סערביען האבען פערבאָפט מאצעדאָניען, א פאס לאנד אין צפון זייט פון גריכענלאנד אין דרום זייט פון טערקיי.

גריכענלאנד האט פערכאפט סאלא־ניקי א שטאדט אין צפון זייט פון גריכענ־לאנד.

בולגאריען איז שטארק ביין אויף ביידע, אי אויף גריכענלאנד און אויף איהר שכנה סערביען. און אט וואס די „וואר־הייט" זאגט:

"דער פאליטישער קריזיס אין גרי־כענלאנד.

די רעזיגנאציאָן פון דעם גריכישען פרעמיער וועניצעלאס, וועלכער ווערט בעטראכטט אין דער וועלט אלס דער גרי־כישער ביסמארק, האט געמאכט א געוואל־טיגען איינדרוק אין דער גאנצער פאליטי־שער וועלט, ווייל דורך דיעזען אבראנ־קונג פון גריכישען פרעמיער־מיניסטער איז בעקאנט געווארען דער קאנפליקט צווי שען דער גריכישער קרון און דער גריכי־שער רעגיערונג.

וועניצעלאס איז שטענדיג געווען א פריינד פון פראנקרייך און א בעוואונדער־ער פון ענגלאנד. דער קעניג קאָנסטאנ־טין איז קיין מאל ניט געווען א פריינד פון יענע צוויי מעכטע. ער איז ערצויגען געווארען אין דער דייטשער מיליטערישע שוהלע און ער איז נאך היינט א קלאָ־נעל פון א דייטשען רעגימענט. אזוי ווי זיין ערציהונג איז א דייטשע, זיינען אויך זיינע סימפאטהיען פאר דייטשלאנד.

דערצו איז נאך קאָנסטאנטין פון גרי־כענלאנד, א שוואגער פון דייטשען קייזער, ווילהעלם'ס שוועסטער איז קאָנסטאנ־טינ'ס פרוי און דערפאר אליין איז קאָנ־סטאנטין'ן שווער היינט צו ברעכען די נייטראליטעט צו גונסטען פון די עלייעס.

אבער קאָנסטאנטין האט נאך פאלי־טישע גרינדע פאר וואס ער וויל ניט אריין אין דער מלחמה מיט די עלייעס אין גע־גען דייטשלאנד און עסטרייך און טערקיי.

גריכענלאנד האט אין ערשטען באל־קאן קריעג פערכאפט סאלאניקי, וועל־כע די בולגאריען האבען געוואלט פאר זיך. גריכענלאנד און סערביען האבען פער־כאפט גאנץ מאצעדאָניען, וועלכע די בולגאריען ווילען נאך ביין אויף דעם היינ־טיגען טאג, ווייל מאצעדאָניען איז לרוב באוואוינט פון בולגאריען. צווישען סער־ביען און גריכענלאנד עקזיסטירט א אלי־אנץ געגען בולגאריען. אזוי ווי סערביען איז היינט פערנומען מיט עסטרייך, קען בולגאריען לייכט בעפאלען גריכענלאנד, פערכאפען סאלאניקי און נאך טהיילען פון מאצעדאָניען און אזוי פערניכטען די גאנ־צע ארבייט פון קאָנסטאנטין'ס קריעגס־קונסט און פון וועניצעליוס'ס דיפלאמא־טיע.

כל זמן גריכענלאנד איז נייטראל און ניט בעוואפענט, וועט בולגאריען בליי־בען רוהיג. ווי באלד אבער גריכענלאנד זאל זיין פארנומען אין א מלחמה מיט די טערקיי, וועט בולגאריען ערלעה־רען קריעג צו גריכענלאנד.

אויס דיעזע פאליטישע גרינדע. און וועגען פערזענליכע סימפאטיען וויל קאָנ־סטאנטין בלייבען נייטראל.

עס פרעגט זיך נור, ווער איז „טאר־קער: וועניצעליוס אדער קאָנסטאנטין? דאס וועט באלד ארויסווייזען."

* * *

ליליפוט זאגט אין דער „וואהרהייט" פון דיענסטאג א גוט וואָרט פאר די „אל־טע" פון ארבייטער רינג.

ליליפוט, דער געוועזענער רעדאק־טאר פון דער „נייע פאסט", דער־ווע־כענטליכער ארגאן פון דער גרויסער קלאיק מאכער יוניאן איז א איד וואס ווייס וואס עס טהוט זיך אין ארבייטער רינג. עס איז דערום וויכטיג צו ווייסען וואס ער זאגט וועגען די דיסקוסיאָנען וואס קומען פאר צווישען די „אלטע" און „יונגע" מעמבערס פון דיעזען גרויסען און שטארקען ארדען.

ערשטענס זאגט ער א נ ז אז אין אדביי־טער רינג איז נאר ניטא אזא זאך ווי צוויי פארטייען פון „יונגע און „אלטע", נאר וואס דען? אז עס האנדעלט זיך וועגען א נייער פראגע, אדער א נייער פראבלעם גרינדען זיך צוויי גרופען אייי־נע פאר און איינע געגען. אבער די גרו־פע ווי די צווייטע באשטעהט ניט פון בלויז יונגע אדער בלויז אלטע, פון בלויז חכמים און סאמע נאראנים, פון בלויז מלאכים און די צווייטע פון הויטער שלעכ־טע און דעמאגאגען. ניין! אין אין איין גרופע ווי אין דער צווייטער איז ווי אין יעדער ארגאניזאציאָן, פאראן אי יונגע אי אלטע, אי פארטגעשריטענע אי רע־אקציאָנערען, אי קלוגע אי נאראנים א. ז. וו. קיינער זאגט ער, קען ניט אנווייזען אויף איין וויכטיגער פראגע וואס איז דיס־קוטירט געווארען, אז דער ארבייטער רינג האט זיך איינגעטהיילט, פון איין זייט סאמע יונגע און פון דער צווייטער זייט סאמע אלטע.

ליליפוט ענדיגט מיט פאלגענדע ווערטער:

„אויב דער ארבייטער רינג געהט ניט צוריק, האט ער דאס צו פערדאנקען דעם געזונטען אינסטינקט פון די ברייטע מאסען, וועלכע וועלען איצט איבערגע־בען די פיהרונג פון ארבייטער רינג אין ערנסטע און אין פארטגעשריטענע הענט.

* * *

לואיס ב. בראנדייס שרייבט אין "הארפערס וויקלי" איבער דעם וועג צו אייבינען פריעדען, דאס זעלבע ערשיינט אין „טאג" פון מיטוואָך.

בראנדייס גלייבט ניט, אז כדי אבצו־שאפען מלחמה אויף אייביג איז נוגע:

1) אן אינטערנאציאָנאלער גערעכט.

2) די דעמאקראטיזירונג פון די דע־גיערונגען.

3) עקזווארפונג, און 4) די אבשאי־פונג פון עקאָנאָמישע אונדזאכען וואס פיה־רען צו מלחמה, ווי, למשל, די אונגלייב־הייט אין איינפיהר שטייערען.

די אלע פיער מיטלען זענען ניט גענוג, דענקט ער אבצושאפען מלחמה אויף תמיד.

כדי אבצושאפען מלחמה, זאגט ער, מוז מען באזייטיגען א פיעל טיעפערע אורזאכע: דער טיעף איינגעוואורצעלטער באגעגר פון יעדער נאציאָן צו ענטוויקלען זיך דורך הערשאפט איבער אנדערע נא־ציאָנען.

און ביז וואנען, זאגט בראנדייס, די גרויסע און קליינע נאציאָנען וועלען ניט אנגענעהמען דעם דעמאקראטישען פרינציפ, אז עס איז ניטא און עס טאר ניט זיין קיין איבער־נאציאָן, וועלכע זאָל גרויס ווערען דורך דער אונטערדריקונג פון אנדערען, ביז זיי וועלען ניט אנערקענען דעם אמת, אז איטליך פאלק האט אין זיך אן עפעס פון בעזונדערען ווערטה, וועלכעס עס קען ביי־שטייערען צו דער ציוויליזאציע, נאך וועל־כער מיר שטרעבען, און ווי לאנג דיעזער פרינציפ וועט ניט אנגענומען ווערען און דער אמת ניט אנערקענט, — וועט צו די שטרייטיגקייטען קיין ענדע ניט נעהמען.

מעג מען מאכען וועלכע עקאָנאָמישע ארד־נונגען מען וויל, מעג מען מאכען די בעס־טע און שטארקסטע פאליטישע מאשינערי צו צווינגען די אבהיטונג פון טריטים, וועלען אבער די יענינע נאציאָנען, וועלכע מען ניט־נ־ר גלייכע געלעגענהייט פאר פולער ענטוויקלונג, אימער זיין א קוואל פון צווייצקייט. די אונגעעכטיגקייט וועט ברענגען איהר אונפערמיידליכע שטראָף, און דער פריעדען פון דער־וועלט וועט איינמאהל נאָכ'ן אנדערען ווערען גע־בראָכען, ווי מיר האבען עס געזעהן פון די קליינע נאציאָנען אויף דעם באלקאן.

גלייכע געלעגענהייט פאר אלע פעל־קער אזוי גוט ווי פאר אלע איינצעלנע פערזאָנען, דאס איז דער עצם פון אינטער־נאציאָנאלער, אזוי גוט ווי נאציאָנאלער, נערעכטיגקייט, אויף וועלכער עס מוז רו־הען דער אייביג־דויערנדער פריעדען. ווי לאנג אבער דאס דאזיגע פונדאמענטא־לע רעכט וועט ניט אלגעמיין אנערקענט און בעוויליגט ווערען, וועלען נאך אלץ פאָרקומען מחלוקות און מלחמות אין דער צוקונפט, אזוי ווי זיי זיינען געווען אין דער פערגאנגענהייט.

אַרום פאַרלאַמענט
און די לעדזשיסלייטשור

וועגען דיים אין פלאמען. — מען דאר ה ניט בורטשען.

אטאווא.

פרייטאג, מערץ, 12.

נעכטיגע רעדעס וואס זענען געהאל־טען געווארען פון ביידע צדדים, פון דער רעגיערונג'ס צד און פון דער זייט פון דער אָפּאָזיציאָן, זענען געווען זעהר אינ־טערעסאנט.

צוערשט האט געגומען דאס ווארט דער ליבעראל פון גאיסבארא, דזשיי ה. סיקלעיר. ער האט רחמנות, האט ער גע־זאגט, אויף דעם מיניסטער פון מיליץ, עס רייסט איהם דאס הארץ אויף איהם, ווען ער שטעלט זיך פאר אז זיין דעפארטמענט איז ארומגערינגעלט פון א כאפטע קאָנ־טראקטארס און פאקטוריס, וועלכע מען דארף היטען מיט צעהן אויגען, ווייל טא־מער פארקוקט זיך דער מיניסטער אויף איין סעקונדע, קאן נאך אינטער די הענד אוועקגע'גנב'עט ווערען דער ליולקע צוי בעק פונ'ם טיש, אדער דער קארפעט פונ'ם פלאר.

דאס האט ער געגעבען א וואונק אויף דעם שיך־סקאנדאל.

דאן האט ער אנגעהויבען צו קריטי־קירען דעם בודזשעט מיט'ן טעקס אויף איבער־נאציאָן, וועלכע זאָל גרויס ווערען דורך דער אונטערדריקונג פון אנדערען, ביז זיי וועלען ניט אנערקענען דעם אמת, אז איטליך פאלק האט אין זיך אן עפעס פון בעזונדערען ווערטה, וועלכעס עס קען ביי־שטייערען צו דער ציוויליזאציע, נאך וועל־כער מיר שטרעבען, און ווי לאנג דיעזער פרינציפ וועט ניט אנגענומען ווערען און דער אמת ניט אנערקענט, — וועט צו די שטרייטיגקייטען קיין ענדע ניט נעהמען.

מעג מען מאכען וועלכע עקאָנאָמישע ארד־נונגען מען וויל, מעג מען מאכען די בעס־טע און שטארקסטע פאליטישע מאשינערי צו צווינגען די אבהיטונג פון טריטים, וועלען אבער די יענינע נאציאָנען, וועלכע מען ניט־נ־ר גלייכע געלעגענהייט פאר פולער ענטוויקלונג, אימער זיין א קוואל פון צווייצקייט. די אונגעעכטיגקייט וועט ברענגען איהר אונפערמיידליכע שטראָף, און דער פריעדען פון דער־וועלט וועט איינמאהל נאָכ'ן אנדערען ווערען גע־בראָכען, ווי מיר האבען עס געזעהן פון די קליינע נאציאָנען אויף דעם באלקאן.

גלייכע געלעגענהייט פאר אלע פעל־קער אזוי גוט ווי פאר אלע איינצעלנע פערזאָנען, דאס איז דער עצם פון אינטער־נאציאָנאלער, אזוי גוט ווי נאציאָנאלער, נערעכטיגקייט, אויף וועלכער עס מוז רו־הען דער אייביג־דויערנדער פריעדען. ווי לאנג אבער דאס דאזיגע פונדאמענטא־לע רעכט וועט ניט אלגעמיין אנערקענט און בעוויליגט ווערען, וועלען נאך אלץ פאָרקומען מחלוקות און מלחמות אין דער צוקונפט, אזוי ווי זיי זיינען געווען אין דער פערגאנגענהייט.

פּאָטענטירטע מעדיצין, ווי ער האט זיי אָנגערופען „דעם ארימאנ'ס דאקטאר".

וואס אָנבעלאנגט איהם, וואָלט ער בעסער געווען דאפיר, אז עס זאָל ארויס־געלענט ווערען אין אינקאם טעקס, א שטייער אויף יעדען לויט זיין הכנסה, ווייל, זאגט ער, אזא טעקס וואָלט גע־געבען א געלעגענהייט צו די מיליאָנערען פון מאָנטרעאל און פון טאראנטא, אז אויסער דעם וואס זיי פאָגען זיך געבעך אזוי שווער און זיינען „גאט סייוו די קינג" און שאָקלען מיט'ן פלעג, וועט דיע־זער טעקס זיי געבען א געלעגענהייט צו טהון נאך עטוואס צו דעמאָנסטרירען זיי־ער פאטריאָטיזמוס. —

די קאָנסערוואטיווע, האט מר. סינקלעיר פארטגעוועזט, זאגען אין זיי־ערען א פעמפלעט וואס זיי האבען פאר־עפענטליכט, דאס די רעגיערונג האט געוואוסט מיט צוויי יאהר צוריק נאך, אז א מלחמה וועט אויסבערעכען. אויב דאס איז אמת, אויב די רעגיערונג האט טאקי געוואוסט און האט דאך קיינע שריטע דערצו געטומען, באצייטענס, קאן איבער־נאציאָן, וועלכע זאָל גרויס ווערען דורך דער אונטערדריקונג פון אנדערען, ביז זיי וועלען ניט אנערקענען דעם אמת, אז איטליך פאלק האט אין זיך אן עפעס פון בעזונדערען ווערטה, וועלכעס עס קען ביי־שטייערען צו דער ציוויליזאציע, נאך וועל־כער מיר שטרעבען, און ווי לאנג דיעזער פרינציפ וועט ניט אנגענומען ווערען און דער אמת ניט אנערקענט, — וועט צו די שטרייטיגקייטען קיין ענדע ניט נעהמען.

מעג מען מאכען וועלכע עקאָנאָמישע ארד־נונגען מען וויל, מעג מען מאכען די בעס־טע און שטארקסטע פאליטישע מאשינערי צו צווינגען די אבהיטונג פון טריטים, וועלען אבער די יענינע נאציאָנען, וועלכע מען ניט־נ־ר גלייכע געלעגענהייט פאר פולער ענטוויקלונג, אימער זיין א קוואל פון צווייצקייט. די אונגעעכטיגקייט וועט ברענגען איהר אונפערמיידליכע שטראָף, און דער פריעדען פון דער־וועלט וועט איינמאהל נאָכ'ן אנדערען ווערען גע־בראָכען, ווי מיר האבען עס געזעהן פון די קליינע נאציאָנען אויף דעם באלקאן.

גלייכע געלעגענהייט פאר אלע פעל־קער אזוי גוט ווי פאר אלע איינצעלנע פערזאָנען, דאס איז דער עצם פון אינטער־נאציאָנאלער, אזוי גוט ווי נאציאָנאלער, נערעכטיגקייט, אויף וועלכער עס מוז רו־הען דער אייביג־דויערנדער פריעדען. ווי לאנג אבער דאס דאזיגע פונדאמענטא־לע רעכט וועט ניט אלגעמיין אנערקענט און בעוויליגט ווערען, וועלען נאך אלץ פאָרקומען מחלוקות און מלחמות אין דער צוקונפט, אזוי ווי זיי זיינען געווען אין דער פערגאנגענהייט.

(פארטזעצונג אויף פיידזש 5.)

— אדדערט אייערע —
פסח'דיגע ווייגען און שנאפסען
פון דער
קאלעדאניע
ריכאר סטאר
לימיטעד
3 מיקאל סטריט, נעבען קווין סט.
טעלעפאן מיין 2367
מיר האבען א ספעציעלע אידי שע אבטהיילונג מיט א אידישען מע־נעדזשער
סר. מ. שולמאן
מיר האבען 60, 70, 80 און 90-גער
ליפסקי'ס און יאפע'ס.
אלערליי ווישנאקס, בראנדוויל ער, כרמל קאָניאקס, האלב גאלאנדי־גע טאָקיא ווייגען און מאלעגא ווין אימפארטעט פון פאלעסטינא דירעקט.
די ביליגסטע פרייזען אין שטאדט. קומט און איכערצייגט אייך, עס איז פאר אייערע אייגענע אינטערעסען.
פערגעסט ניט צו בעזוכען אונז!
Caledonia Liquor Store Ltd., 3 McCaul St., Phone M. 2367

ערלויבט מיר צו פרעזענטירען מיין
בעסטען פריינד, ראיעל היימען קייק
ROYAL YEAST CAKES
E.W. GILLETT CO. LTD.
TORONTO.
WINNIPEG. MONTREAL.
ROYAL Y